

5.6.2025

TAS/412/2025

Eduskunta
Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta
tyv@eduskunta.fi

Viite: lausunto- ja kuulemispyyntö 4.5.2025

Euroopan komission tiedonanto: naisten oikeuksien edistämissuunnitelma

Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunta on pyytänyt tasa-arvovaltuutettua kuultavaksi koskien Euroopan komission tiedonantoa liittyen naisten oikeuksien edistämissuunnitelmaa. Tasa-arvovaltuutettu kiittää mahdollisuudesta tulla kuulluksi tässä yhteydessä.

Tasa-arvovaltuutettu on itsenäinen ja riippumaton viranomainen, joka valvoo naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetun lain (609/1986) ja siinä olevien sukupuolisyrintäkieltojen sekä tasa-arvon edistämisestä annettujen säännösten noudattamista. Tasa-arvovaltuutettu seuraa sukupuolten tasa-arvon toteutumista yhteiskuntaelämän eri aloilla.

Lausunnossaan tasa-arvovaltuutettu esittää joitakin yleisiä huomioita koskien edistämissuunnitelman kokonaisuutta ja asemaa instrumenttina, minkä jälkeen nostaa esille tarkentavia huomioita koskien edistämissuunnitelman periaatteita ja tavoitteita.

Yleiset näkemykset

Euroopan unionin tasa-arvopolitiikalla, poikkileikkaavalla tasa-arvonäkökulman valtavirtaistamistoimilla ja EU-lainsäädännöllä on suuri merkitys jäsenvaltioiden kansallisen ihmisoikeusmyönteisen kehityskulun varmentajana – niin myös Suomessa.

Edistämissuunnitelmalla pyritään ohjaamaan sukupuolten tasa-arvon poliittista pitkän ajan agenda. Suunnitelma on tervetullut politiikan ohjausasiakirja, joka ilmaisee komission tahdon. Etenemissuunnitelmassa asetetaan kahdeksan periaatetta ja niihin liitettyjä tavoitteita, jotka ovat kaikki tervetulleita ja laajasti perusteltavissa naisten asemaan liittyvillä tilannetiedoilla.

Tiedonannossaan komissio perustelee tasa-arvon edistämistä varsin painokkaasti taloudellisilla seikoilla antaen euromääräisen laskelman siitä, kuinka tavoiteltu naisten parantunut asema tulee kasvattamaan EU:ssa tuotettujen tavaroiden ja palvelujen kokonaisarvoa. Tällöin perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen varmistaminen välineellistyy taloudellisen tuottavuuden kysymykseksi. Painotus heijastaa komission muuttuneita prioriteetteja, täsmällisemmin poliittisen painopisteen siirtymistä kilpailukykyyn, turvallisuuteen ja varautumiseen.

Tasa-arvovaltuutettu muistuttaa, että Euroopan unionin ydin on rakentunut vankalle universaalien perus- ja ihmisoikeuksien arvopohjalle. Tasa-arvopolitiikan yhteys erityisesti muuttuneessa maailmanpoliittisessa tilanteessa tulisikin entistä vahvemmin linkittää tälle perustavanlaatuiselle arvopohjalle.

Komission painopisteen siirtyessä olisi erityisen tärkeää samalla varmistua siitä, että kaikessa kilpailukyky- ja turvallisuuspolitiikassa kunnioitetaan perus- ja ihmisoikeuksia ja politiikkoihin sisällytetään sukupuoli- ja tasa-arvonäkökulma.

Edistämissuunnitelmalla on laajasti hyväksyttyä asiakirjana eittämättä vahvuutensa tämänhetkisen sitoumuksen osoittajana ja vahvistajana, mutta ilman konkreettisia ja mitattavia tavoitteita sen voima politiikan pitkäaikaisena ohjaajana voi osoittautua vaillinaiseksi. Esimerkiksi periaatteisiin sisältyvät tavoitteet on edistämissuunnitelmassa kuvattu toimintaa suuntaavin verbein ilman konkreettista lopputulemaa, asiantilan kuvaa-mista. Toisaalta mahdollinen tasa-arvohaasteiden voimistuminen ja tasa-arvon taantuminen ei ole saanut huomiota osana muutoin ennakoivaa strategiaa.

Etenemissuunnitelmassa korostuu naisten asema, mikä on sinänsä ymmärrettävää. Täysin perusteltuna tasa-arvovaltuutettu ei kuitenkaan näe sukupuolivähemmistöjen ja miesten ja poikien kokemien tasa-arvo-ongelmien ja mahdollisen syrjinnän sivuuttamisen. Sukupuolen moninaisuudella ja ilmentämisellä tai sukupuolen ja muiden tekijöiden yhteisvaikutuksella on eittämättä vaikutuksensa yksilön asemaan yhteiskunnassa. Erityisesti työolojen ja koulutuksen osalta olisi välttämätöntä asettaa tavoitteita sukupuolivähemmistöihin kuuluvien kohtelun ja aseman parantamiseksi sekä turvallisen työ- ja oppimisympäristön varmistamiseksi. Myös miesten tilanne erityisesti terveystieteiden ja väkivallan ehkäisyyn liittyvien tavoitteiden asettamisessa olisi olennaista ottaa huomioon.

Edistämissuunnitelman yhteys kansallisiin tasa-arvopoliittisiin tavoitteisiin

Suomi laati ja eduskunta hyväksyi komission edistämissuunnitelmaan vastaavan kansallisen edistämissuunnitelman osana tasa-arvopoliittisen selonteon 2022. Tavoitteet Suomen kansalliselle ja kansainväliselle tasa-arvopoliitikalle asetettiin 2020-luvun loppuun saakka. Taustalla oli julkilausuttu pyrkimys laatia hallituskausien yli ulottuva tasa-arvopoliitiikan pitkän aikavälin strategista suunnittelua tukeva asiakirja.

Tasa-arvopoliittisessa selonteossa korostettiin julkisen vallan vastuuta sukupuolten tasa-arvon toteutumisen turvaamisessa. Selonteon julkistamista seuranneina vuosina erityisesti työlaainsäädäntöä koskevat suunnitellut ja osin toteutetut uudistukset ovat kuitenkin olleet riitasointuisia kansallisesti asetettujen tavoitteiden kanssa ja omiaan heikentämään naisten työmarkkina-asemaa. Kansallisen kehityksemme voi siten näyttäytyä erisuuntaisena Euroopan unionin tavoitteleman kehityksen kanssa.

Periaatekohtaiset huomiot

Periaate 1 *vapaus sukupuolistuneesta väkivallasta* on erittäin kannatettava tavoite. Etenemissuunnitelmaan linkittyvissä toimintastrategiossa olisi kuitenkin tärkeää vahvistaa toimia myös sukupuolistuneen häirinnän ehkäisemiseksi. Häirintä olennaisesti heikentää opetus- ja työympäristöjen työskentelyoloja ja -turvallisuutta. Myös erityisesti turvallisuuspolitiikassa olisi tärkeää ottaa huomioon naisten ja tyttöjen erityinen haavoittuvaisuus ja ihmiskaupan sukupuolittuneisuus. Sukupuolistuneen väkivallan kysymykset tulisi sisällyttää pysyväksi osaksi Euroopan unionin hyvinvointi- ja terveyspolitiikkaa.

Periaatteen 3 *samapalkkaisuus ja taloudellisen voimaantumisen* on tavoitteena erityisen olennainen. Tasa-arvovaltuutettu pitää suunnitelmaan sisällytettyä naistyyppillisen työn aliarvostuksen torjuntaa tärkeänä. Yksilöön kohdistuvien muutospyrkimysten sijaan Euroopan unionin tasa-arvopolitiikassa olisi kuitenkin suotavaa olla mukana julkilausuttuja tavoitteita koskien rakenteellisia kysymyksiä. Rakenteellisen syrjinnän poistaminen edellyttää aktiivista politiikkaa ja investointia oikeudellisiin suojakeinoihin. Sukupuolten taloudellinen tasa-arvo puolestaan edellyttää tasa-arvotavoitteiden sisällyttämistä talouspolitiikkaan.

Periaate 4 *työ- ja yksityiselämän hoivavastuun tasapainosta* on kannatettava. Olisi kuitenkin olennaista tunnistaa se tavoiteltavaksi periaatteeksi myös miesten ja lasten oikeuksien näkökulmasta. Reilu ja kaikkia osallistava hoivavastuun jakaminen olisi tavoite, johon EU:n soisi tavoiteltavan. Periaate hoivavastuun tasapainosta tarvitsisi tuekseen sosiaali- ja talouspolitiikan, joka vahvistaisi nais erityisten ryhmien, kuten yksinhuoltajien, omaishoitajien ja ikääntyneiden, asemaa.

Periaate 5 yhtäläisistä *työllistymismahdollisuuksista ja asianmukaisista työoloista* tukee muita suunnitelmassa asetettuja periaatteita. Olisi kuitenkin tärkeää ottaa huomioon, että tasa-arvomyönteinen perhepolitiikka, seksuaalinen ja sukupuoleen perustuvan häirinnän ja raskaus- ja perhevapaasyrjinnän ehkäisy ovat välttämättömiä tekijöitä periaatteen toteutumisessa.

Periaatteet 6 ja 7 *laadukkaasta ja kaikille avoimesta koulutuksesta ja poliittisesta osallisuudesta* ovat naisten ja tyttöjen oikeuksien ja aseman parantamisen kannalta ydinseikkoja. On positiivista, että koulutukseen liittyvässä periaatteessa asetetaan tavoitteeksi *vapaus syrjinnältä*. Tasa-arvovaltuutettu kuitenkin muistuttaa, että syrjinnän osalta erityisen haavoittuvassa ja turvattomassa asemassa ovat myös seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen edustajat, joiden asema erityisesti muuttuneessa poliittisessä ilmapiirissä on tullut entistä akuutimmaksi kysymykseksi turvata myös Euroopan tasolla.

Periaate 8 koskee *institutionaalisia mekanismeja*, rakenteita naisten oikeuksien edistämiseksi. Tuoreet direktiivit koskien palkkojen läpinäkyvyyttä ja tasa-arvoelinten asemaa ovat tervetulleita askelia sukupuolisyrrjintää epäilevän yksilön oikeussuojan toteutumisen vahvistamiseksi. Palkka-avoimuusdirektiivi edellyttää Suomelta riittäviä resursseja direktiivin valvontaelimelle asettamien tehtävien tulokselliseksi hoitamiseksi. Edistämissuunnitelman periaate institutionaalisten mekanismien rakentamisesta korostaa komission viime vuosina ilmaisemaa tahtoa ja tavoitetta vahvistaa kansallisten tasa-arvoelinten roolia ja toimintaedellytyksiä. Kansallisen lainvalvontaviranomaisen työssään saaman syrjintätilannekuvan näkökulmasta periaate on hyvin kannatettava.

Tasa-arvovaltuutettu

Rainer Hiltunen

Ylitarkastaja

Mari McAteer

Tämä asiakirja on lähetetty vastaanottajalle sähköisesti.

